

THE WAVES OF EUROCOMMUNISM IN THE SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

Brigitta Lutyán

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureş

Abstract: During the 1970s three West European Communist parties (the Italian, French and the Spanish) proposed a new path towards socialism, known as Eurocommunism. Among the main characteristics of it was independence from Moscow, party sovereignty, national path (often considered national-Communism), development of a policy in accordance with the national particularities, acceptance of multiparty-system, denial of the dictatorship of the proletariat, respect of human and civil liberties and of the parliamentary institutions. Despite its commitment to the democratic values, the West did not accept it, nor did the Soviet Union since it considered as a source of instability in the Soviet camp, and a threat for the East- West relations. Even though Moscow tried to prevent the spread of it, the waves of Eurocommunism touched the regimes of the bloc, but without any major effects. Nicolae Ceauşescu was one of the few ruling communist leaders who showed a certain level of support for Eurocommunism. Even though Ceauşescu protected the Eurocommunist leaders from the Soviet attacks, and his regime showed a few similarities with Eurocommunism, his support was for a short period only and for tactical reasons. The purpose of my presentation is to introduce the main characteristics of the Eurocommunist phenomenon, to present Nicolae Ceauşescu's attitude towards it, in the context of the relations between him and the Spanish Communist Party's General Secretary, Santiago Carrillo, and to try to answer whether Ceauşescu would have adopted the solution provided by his Western counterparts.

Keywords: Eurocommunism, Romanian Communist Party, Spanish Communist Party, Santiago Carrillo, Nicolae Ceauşescu

I. Introducere

Eurocomunismul a fost una din conceptele cheie ale anilor '70 ai secolului XX, care a întruchipat politica promovată de partidele comuniste vest-europene (în special Partidul Comunist Italian, Francez și Spaniol). Adoptat la sfârșitul anilor '60, a urmărit să ofere o alternativă pentru statele vestice în tranziția spre socialism. Liderii celor trei partide eurocomuniste, Enrico Berlinguer, Georges Marchais și Santiago Carrillo, au militat pentru apărarea suveranității și independenței partidelor lor, pentru elaborarea politicilor naționale și pentru distanțierea de Moscova. În contextul evenimentelor din Europa Occidentală, partidele comuniste din Europa de Vest au adoptat o nouă tactică prin care au sperat să obțină credibilitate din partea electoratului și cu ajutorul acestuia să ajungă partide de guvernământ. În procesul prin care s-a format și s-a dezvoltat, partidele eurocomuniste au interacționat cu diferite partide comuniste aflate la putere din Europa de Est. Un exemplu în acest sens a fost Republica Socialistă România. Prima parte a articolului se axează pe o prezentare succintă a caracteristicilor definitorii ale fenomenului tratat. Odată definit eurocomunismul, articolul se

concentrează pe prezentarea felului în care acesta a fost receptat de conducerea de la București, în principal prin prisma relației Partidului Comunist Român (PCR) și Partidul Comunist Spaniol (PCS).

II. 1. Eurocomunismul. Origini și caracteristici

Vernon Aspaturian în volumul *Eurocommunism between East and West*, a caracterizat eurocomunismul ca fiind mai degrabă o etichetă sau o denumire controlată, decât un concept¹. Un document CIA din 26 mai 1977, inițial a descris fenomenul ca fiind un lucru încă inexistent, ca a scurt timp să fie modificat, concluzionând că este „un pic mai mult decât o etichetă”². Philip Elliot și Philip Schlesinger au mers mai departe, susținând că eurocomunismul de fapt nici nu a existat ca fenomen³. Toate aceste părei dovedesc faptul că politica a divizat părerile contemporanilor, precum și divergențele care s-au născut în jurul acestuia.

Indiferent de poziția analiștilor, politicienilor, cu toții au fost de acord că la sfârșitul anilor '60, și în anii '70 un proces a ajuns la punctul culminant, portavocele fiind partidele eurocomuniste vest-europene, în frunte cu PCI, PCS și PCF. Originea eurocomunismului este plasată în scrierile lui Antonio Gramsci, dar idei considerate ne-staliniste pot fi întâlnite și în lucrările lui Bukharin sau Rosa Luxemburg⁴. După al Doilea Război Mondial, Iugoslavia lui Tito s-a opus centrului de la Moscova, optând pentru calea națională. Această politică a fost considerată de eurocomuniști ca prima acțiune concretă pre-eurocomunistă⁵. Potrivit unor opinii, politica premierului Ungariei din 1956, Nagy Imre, poate fi considerată o politică pre-eurocomunistă, prin acceptarea pluripartidismului, prin căutarea ruperii supunerii față de Moscova și prin crearea unei politici care să aibă în vedere doar nevoile maghiarilor⁶. Apariția eurocomunismului a fost afectată de anumite evenimente majore de pe arena internațională: discursul lui Nikita Hrușciiov cu ocazia celui de al XX-lea Congres al PCUS, pe care viitorii eurocomuniști l-au interpretat ca o propunere pentru calea pașnică de tranziție către socialism; crizele care au zguduit lumea capitalistă (criza economică și crizele politice după căderea ultimelor regimuri autoritare) au oferit ocazia oportună pentru eurocomuniști pentru a-și promova ideile. Totodată schimbările survenite în blocul sovietic i-au încurajat partidele eurocomuniste să creadă în viabilitatea socialismului pașnic.

Venirea la putere a lui Alexander Dubcek în Cehoslovacia, și reformele politice impuse de acesta au fost salutate de eurocomuniști. Regimul Dubcek a fost prezentat în țările partidelor eurocomuniste drept modelul socialismului cu chip uman, încercând astfel să dovedească viabilitatea socialismului pașnic și detașat de Moscova. Intrarea trupelor Pactului de la Varșovia și înăbușirea

---

¹ Aspaturian, Vernon, V.; Burke, David, P.; Valenta, Jiri, *Eurocommunism between East and West*, Indiana University Press, Bloomington, 1980p.3

² C.I.A., *European Communist Parties*, 26. mai 1977, p.1, www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIARDP79R00603A002600020011-3.pdf, data accesării: 30.04.2018

³ Elliott, Philip; Schlesinger, Philip, „Eurocommunism: Their Word or Ours?”, în Cilds, David (ed.), *The Changing Face of Eurocommunism*, Routledge, Londra și New York, 2016, ediția II., p. 38

⁴ Faraldo, José, M., „Entangled Eurocommunism: Santiago Carrillo, the Spanish Communist Party and the Eastern Bloc during Spanish Transition to Democracy, 1968-1982”, în *Contemporary European History*, nr. 26, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, p. 655

⁵ Zdenko, Antic, *Eurocommunists on Eurocommunism*, Radio Free Europe Research, RAD Background Report, World Communist Movement, nr. 171, 11 iulie 1980

⁶ Milch, Paul, R., „Eurocommunism and Hungary”, în Aspaturian, Vernon, V.; Burke, David, P.; Valenta, Jiri (ed.), *op.cit.*, pp. 228-229

Primăverii de la Praga a fost scânteia pentru disputele tensionate ce a caracterizat relația dintre URSS și eurocomuniști⁷.

Răspunsul violent al Uniunii Sovietice la evenimentele din Praga a fost pretextul de care au avut nevoie eurocomuniștii pentru a-și dezvălui propria linie politică. Începând din acest moment, PCI, PCF și PCS au profitat de orice ocazie pentru a critica Moscova și, paralel, să asigure propriul electorat despre noua politică distanțată de modelul sovietic. Trăsăturile definitorii ale noii politici au fost autonomia și independența față de Uniunea Sovietică, militarea pentru dreptul fiecărui partid de a-și elabora propria linie politică în concordanță cu realitățile și necesitățile țării în care operează, și refuzul acceptării centrului unic și a modelului rus pentru întreaga mișcare comunistă. Au renunțat la dictatura proletariatului, și au denunțat calea violentă ca mijloc de acaparare a puterii⁸. În schimb, au militat pentru calea și conviețuirea pașnică în cadrul instituțiilor democratice. Noutatea eurocomunismului (care în același timp a reprezentat punctul de plecare pentru critici), a fost angajamentul pentru valorile democratice: pluripartidism, libertate individuală, justiție socială, alegeri libere, flexibilitate, deschidere spre noutate, respectul instituțiilor constituționale. Eurocomuniștii urmăreau să ajungă la putere prin menținerea valorilor și principiilor democratice⁹.

În ciuda schimbărilor propuse, derusificarea nu a însemnat ruptura bruscă de legăturile comuniste: au rămas în continuare loiali politicilor lui Marx și Engels, au militat împotriva exploatarei economice, pentru egalitatea economică, socială și politică și au menținut ostilitatea față de URSS¹⁰. Au respectat perspectiva internaționalistă, iar în materie de politică economică au căutat să construiască o societate marxistă, dar evitând modelul sovietic¹¹.

Promovarea ideilor democratice de către partidele comuniste din Europa de Vest a stârnit reacții critice din partea opiniei publice. Inițial, Uniunea Sovietică a salutat noul trend, în ideea că ar putea susține politica externă sovietică: odată ajunși la putere, partidele comuniste ar fi reprezentat o piedică în dezvoltarea organizațiilor europene, și ar fi slăbit relațiile dintre Comunitatea Europeană, Statele Unite și inclusiv NATO, ceea ce ar fi fost în beneficiul Moscovei. Pe de altă parte, însă, din 1975, sovieticii au început să atace din ce în ce mai des partidele comuniste vestice, în special pe Santiago Carrillo. Noua linie a fost văzută ca erezie, o invenție burgheză¹². Eurocomunismul ar fi fost o amenințare la adresa mișcării comuniste, în sensul molipsirii partidelor comuniste est-europene. Moscova se temea de posibilitatea repetării sfidării titoiste și scăderii prestigiului sovietic în țările satelit din Europa de Est¹³.

Faptul că eurocomuniștii au urmărit să se rupă de Moscova nu însemna că vor renunța la caracterul comunist și vor deveni democrați: „Derusificare nu înseamnă și democratizare”, avertiza Jean-François Revel¹⁴. De acest lucru au fost conștienți liderii democrați, de aceea au urmărit cu îngrijorare procesul eurocomunist și posibilitatea ca PCI, PCF sau PCS să ajungă la guvernare. Principala preocupare a americanilor a fost legată de destabilizarea zonei Mediteraneene, o zonă

---

⁷ Moustafine, Mara, „Eurocommunism I” în *Australian Outlook*, vol. 33, nr. 1, 1978p.80

⁸ Aspaturian, Vernon, V.; Burke, David, P.; Valenta, Jiri (ed.), *op.cit.*, p.11

⁹ Goode, Stephen, *Eurocommunism*, Franklin Watts, New York, 1980, p.3

¹⁰ *Ibidem*, p. 5

¹¹ C.I.A., *European Communist Parties*, 26. mai 1977, p. 2, www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIARDP79R00603A002600020011-3.pdf, data accesării: 15.noiembrie 2017

¹² Goode, Stephen, *op.cit.*, p.8

¹³ C.I.A., *European Communist Parties*, 26. mai 1977, pp.10-12, www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIARDP79R00603A002600020011-3.pdf, data accesării: 15.noiembrie 2017

¹⁴ Revel, Jean-François, „The Myths of Eurocommunism”, în *Foreign Affairs*, Vol. 56, No. 2, ianuarie 1978, p.303

strategică importantă și prin contaminarea Greciei, Portugaliei, și chiar mergând mai departe, în Europa de Vest sau țările scandinave¹⁵.

II.2. Eurocomunismul, Partidul Comunist Spaniol și Nicolae Ceaușescu

Promovarea independenței față de Kremlin și calea națională nu a reprezentat o noutate pentru Partidul Muncitoresc (Comunist) Român. Sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu - Dej, PMR a început să dezvolte o politică autonomă și independentă, impunând comunismul național. Din a doua jumătate a anilor '50 și-au făcut apariția primele semne de divergență dintre Uniunea Sovietică și România. Acestea au apărut pe fondul planului sovietic de a împărți statele CAER pe categorii în funcție de activitățile economice dominante. În urma acestui plan, România ar fi intrat în rândul țărilor agricole, ceea ce ar fi împiedicat politica lui Dej de industrializare rapidă. În ciuda semnării documentului, Gheorghiu-Dej și-a exprimat intenția de a promova o politică economică independentă, urmând calea națională¹⁶. Expresia noii politici a fost Declarația Partidului Muncitoresc Român din aprilie 1964, considerată „declarația de independență” a comuniștilor români. Ea rezuma noua linie privind relațiile României cu statele blocului sovietic, dar și relațiile acesteia cu Occidentul. Comuniștii români au denunțat conceptul Moscovei privind internaționalismul socialist, și au subliniat angajamentul lor față de independență, suveranitate națională, egalitate, neamestec în afacerile interne ale statelor și ale partidelor și cooperare bazată pe avantaj reciproc¹⁷.

Iată, deci că ideile fundamentale a ceea ce s-a numit eurocomunism începând cu a doua jumătate a anilor '70 s-au regăsit în politica României comuniste. Însă dacă analizăm mai îndetaliat esența eurocomunismului (acceptarea pluripartidismului, susținerea libertăților individuale, colaborare cu alte partide politice, angajamentul față de valorile democrației), acestea cu greu pot fi regăsite în politica lui Dej, și mai târziu de Ceaușescu. În perioada în care eurocomunismul înflorea, regimul din România se caracteriza prin a fi cel mai dictatorial din Europa de Est, violând toate viziunile promovate de eurocomuniști: era cel mai centralizat regim în care Ceaușescu urmărea să dețină toate pârghiile puterii; cultul personalității era de ce în ce mai evident; politica economică nu permitea nici un fel de pluralism sau inițiativă individuală, iar drepturile și libertățile cetățenilor erau încălcate în mod flagrant¹⁸. Cu ocazia celui de al IX-lea Congres al PCR, în noiembrie 1974, conducătorul direcției pentru propagandă a CC al PCR, Micu Dobrescu, a propus ca Ceaușescu să fie ales pe viață secretar general al partidului. Delegațiile diferitelor partide comuniste, în frunte cu Santiago Carrillo, și-au exprimat îngrijorarea față de asemenea fapt, ceea ce reprezenta incompatibilitate evidentă cu ideile promovate de eurocomuniști¹⁹.

În aceste condiții este firesc să ne întrebăm cum a văzut Ceaușescu eurocomunismul, un fenomen al cărui apariție și propagare a fost supravegheat de forțele Securității, probabil de teama răspândirii sale în România²⁰. Singurul aspect comun dintre cele patru partide comuniste a fost urmărirea independenței de Moscova. PCS, PCI, PCF și PCR au fost de acord că nu poate exista un singur centru pentru comunismul mondial, că fiecare partid are dreptul de a-și dezvolta propria linie

---

¹⁵ Donofrio, Andrea, „El eurocomunismo, ¿producto de la crisis económica y política de los setenta?”, în *Revista de Estudios* nr.163, Madrid, 2014, p. 29

¹⁶ Burakowski, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. Geniul Carpaților*, Polirom, Iași, 2011, p.45

¹⁷ Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași, pp.216-217

¹⁸ Aspaturian, Vernon, V.; Burke, David, P.; Valenta, Jiri (ed.), *op.cit.*, pp.182-183

¹⁹ Câmpeanu, Pavel, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Polirom, Iași, 2002, p.15

²⁰ Faraldo, José, M., *op.cit.*, p.658

politică națională în funcție de realitățile societății în care opereau și că nicio parte terță nu poate interveni în afacerile interne ale partidelor²¹. După cum a observat Șerban Orescu, pe Ceaușescu nu l-a interesat eurocomunismul sub forma în care cele trei partide i-au prezentat, în schimb, distanțarea față de URSS, și slăbirea forței acesteia constituia singurul punct de interes pentru dictatorul de la București²². Această politică a lui Ceaușescu nu s-a dezvoltat pe marginea disputei dintre partidele comuniste vestice și Moscova, ci a fost o tactică de a sa: „*Oriunde apărea o falie în lume, Ceaușescu era prezent și oferea bunele servicii*”, afirmă istoricul Lucian Boia în lucrarea sa „Strania istorie a comunismului românesc”²³.

În ciuda diferențelor de păreri, Ceaușescu și-a exprimat în mod deschis sprijinul pentru liderii eurocomuniști, în special pentru secretarul general al PCS, Santiago Carrillo. În condițiile în care falia dintre Carrillo și Hrușciiov se adâncea, și atacurile la adresa spaniolului erau pe ordinea de zi²⁴, acestea au constituit oportunitatea perfectă pentru dictatorul de la București de a-și ajuta una din partidele sale comuniste preferate²⁵. Santiago Carrillo era aclamat în presa internațională ca fiind bunul amic al lui Ceaușescu, dovadă fiind numărul mare de vizite ale comunistului spaniol în România, și prezența sa ca oaspetele de onoare al cuplului Ceaușescu în vila din stațiunea de pe malul Mării Negre, la Neptun. Aceste întâlniri nu au fost doar simple vizite de curtoazie, fiecare parte urmărind-și propriul obiectiv. Liderii celor două partide comuniste au folosit întâlnirile comune pentru a-și exprima ideile lor privind acceptarea independenței și suveranității partidelor, neintervenția unei puteri terțe (Moscova) în politica internă a partidelor, elaborarea căilor naționale de înlăptuire a scopurilor și respingerea existenței unui centru atotputernic. Cel mai elocvent exemplu în acest sens îl constituie comunicatul comun al celor două partide elaborate cu ocazia vizitei lui Carrillo în 1971. Comunicatul a fost elaborat în jurul ideii de independență, autonomie și suveranitatea partidelor revine²⁶. Aceeași poziție a fost întărită cu ocazia discursurilor ținute de Nicolae Ceaușescu și Santiago Carrillo în cadrul vizitei la Uzinele „1 Mai” din Ploiești. În cadrul prelegerilor, cei doi au subliniat de repetate ori nevoia de independență și suveranitate²⁷. Cuvintele cheie în cadrul comunicatelor și discursurilor au fost: independență, respectul suveranității, neintervenție. Orice contact între cele două partide, chiar dacă nu a avut loc la nivelul celor doi secretari generali și nu avut caracter politic, a fost o oportunitate pentru a întări crezul lor (a lui Carrillo de fapt) în noua filosofie. Ceaușescu a vorbit despre „un nou tip de unitate”²⁸ și „orânduirea nouă”²⁹ făcând referire în mod evident la eurocomunism, dar nu din motivul că ar fi devenit eurocomunist, ci pentru că avea în vedere găsirea unui nou aliat împotriva „dușmanului din Est”.

În ciuda angajamentului aparent și al sprijinului moral, din 1979, paralel cu închiderea României și întăririi dictaturii, Ceaușescu a adoptat un ton negativ vis-à-vis de eurocomunism. Într-un interviu acordat ziarului spaniol *El Pueblo*, în data de 24 ianuarie 1979, la întrebarea ce semnificație acordă eurocomunismului, dictatorul român a sugerat că acesta nu are o încărcătură semnificativă

---

²¹ Aspaturian, Vernon, V.; Burke, David, P.; Valenta, Jiri (ed.), *op.cit.*, p.184

²² Orescu, Șerban, *Ceaușismul. România între anii 1965 și 1989*, Albastros, București, 2006, p. 89

²³ Boia, Lucian, *Strania istorie a comunismului românesc (și nefericitele ei consecințe)*, Humanitas, București, 2016, p.166

²⁴ Bracke, Maud, *Which Socialism, whose Detente? West European Communism and the Czechoslovak Crisis, 1968*, CEU Press, Budapesta, 2007,p.346

²⁵ Păcepa, Ion Mihai, *Orizonturi roșii. Crimele, corupția și moștenirea Ceaușeștilor*, Humanitas, 2010, p.279

²⁶ *Partidul Comunist Român, detașament activ al marii armate revoluționare internaționale*, vol.III, Editura Politică, București, 1973 , pp. 133-136

²⁷ *Ibidem*, pp. 148-157

²⁸ *Ibidem*, p. 180

²⁹ *Ibidem*, p.186

(„[...]noțiunea de eurocomunism în sine nu spune prea mult”), făcând în același timp deosebire clară între calea spaniolă -adică eurocomunismul- și calea românească spre socialism³⁰.

În contextul evoluției politicii interne a Republicii Socialiste România, este dificil să credem că Ceaușescu ar fi adoptat programul eurocomuniștilor precum l-au prezentat ei. Obiectul calculat al dictatorului român a fost de a-și întări politica de distanțiere față de URSS³¹, și de a găsi noi aliați pentru această politică. Putem afirma că acesta a fost singura intenție a lui Ceaușescu, refuzând orice formă de deschidere spre democrație, precum a dovedit-o în față politicii de *perestroika* și *glasnost* a lui Gorbaciov. Astfel, putem concluziona că în discuțiile dintre PCS și PCR privind eurocomunismul, partea care a forțat tonul eurocomunist a fost cea iberică, din moment ce pentru ei poziția independentă a Bucureștiului de la începutul erei ceaușiste a umplut golul lăsat de Dubcek, și a fost folosit de model pentru societatea spaniolă. Pentru Partidul Comunist Spaniol era primordial să aducă în față societății spaniole un exemplu concret al unui regim comunist din lagărul socialist detașat de Moscova. De aceea a apelat la Ceaușescu, dar care s-a gândit la propriile beneficii și nu ar fi aplicat niciodată nicio parte din eurocomunism.

III. Concluzii

Pe fondul crizei mondiale din anii '70 și a schimbărilor politice survenite în Europa, comuniștii au văzut oportunitatea să devină factori decizionali în viața politică internă. În ciuda situațiilor diferite ale partidelor din vest (PCI și PCF au fost partide legale, PCI cel mai mare partid comunist din Europa Occidentală și cu o bază electorală solidă și numeroasă, pe când PCS a fost ilegal până în 1977), aceștia au ajuns să pună bazele unui concept menit să transforme coloratura politică a Europei de Vest. Foarte curând s-a dovedit a fi o filosofie controversată, fiind aspru criticată atât de puterile democratice cât și de Uniunea Sovietică. În fața criticilor, aveau nevoie de aliați pe plan extern, care să le ofere credibilitate și legitimitate în fața alegătorilor. În acest sens, eurocomuniștii au apelat la regimuri comuniste aflate la guvernare recunoscute ca fiind detașate de Moscova. Într-o primă instanță acest model a fost Cehoslovacia lui Dubeck, dar după înfrângerea Primăverii de la Praga a apărut un gol care a fost umplut de Republica Socialistă Română. În anii '60-'70, Ceaușescu a fost văzut pe plan extern ca unul dintre cei mai liberali conducători comuniști, deținând relații bune cu Occidentul. În acest context, exemplul lui Ceaușescu era unul potrovnice pentru partidele eurocomuniste. Profitând de dorința lui Ceaușescu de a se arăta ca „prieten” al Occidentului și de relațiile de amicitie, Santiago Carrillo l-a atras pe dictatorul român în vâltoarea eurocomunistă, chiar dacă regimul român era departe de a se conforma cu ideile promovate de acesta. În ciuda neînțelegerilor, Carrillo a avut nevoie să obțină vizibilitate și credite în fața alegătorilor spanioli, și s-a arătat de repetate ori alături de Ceaușescu, pe care îl prezenta ca model al „comunismului cu chip uman”.

În cunoștință de cauză, putem afirma că Ceaușescu nu ar fi adoptat niciodată eurocomunismul. Scopul principal al dictatorului a fost de a-și întări politica de independență față de Moscova, de a găsi un aliat în plus în acest sens și poate astfel și să crească influența României. În al doilea rând, putem crede că Ceaușescu urmărea să-și întărească relația cu PCS, întărind astfel imaginea sa de apărător ai victimelor Moscovei. Probabil Ceaușescu se gândea la beneficiile de care s-ar fi bucurat în cazul în care PCS ar fi ajuns partid de guvernământ în Spania. Posibilitatea ca Republica Socialistă România să

---

³⁰ Ceaușescu, Nicolae, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura Politică, București, 1979, p.413

³¹ Copilaș, Emanuel, „O prietenie cu rezerve. Eurocomunismul văzut în Republica Socialistă România”, în *Sfera Politicii*, nr.11 (165), 2011, p. 41

fi adoptat a treia cale spre socialism a dispărut odată cu înfrângerea eurocomunismului în statele partidelor eurocomuniste și în contextul aspirării dictaturii ceașiste.

BIBLIOGRAPHY

Documente inedite

- C.I.A, *European Communist Parties*, 26. mai 1977
- Zdenko, Antic, *Eurocommunists on Eurocommunism*, Radio Free Europe Research, RAD Background Report, World Communist Movement, nr. 171, 11 iulie 1980

Cărți și capitole

- Aspaturian, Vernon, V.; Burke, David, P.; Valenta, Jiri (ed.), *Eurocommunism between East and West*, Indiana University Press, Bloomington, 1980
- Boia, Lucian, *Strania istorie a comunismului românesc (și nefericitele ei consecințe)*, Humanitas, București, 2016
- Bracke, Maud, *Which Socialism, whose Détente? West European Communism and the Czechoslovak Crisis, 1968*, CEU Press, Budapesta, 2007
- Burakowski, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. Geniul Carpaților*, Polirom, Iași, 2011
- Câmpeanu, Pavel, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Polirom, Iași, 2002
- Ceaușescu, Nicolae, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Editura Politică, București, 1979
- Elliott, Philip; Schlesinger, Philip, „Eurocommunism: Their Word or Ours?”, în Childs, David (ed.), *The Changing Face of Eurocommunism*, Routledge, New York și Londra, 2016, a II-a ediție
- Orescu, Șerban, *Ceaușismul. România între anii 1965 și 1989*, Albastros, București, 2006
- Pacepa, Ion Mihai, *Orizonturi roșii. Crimele, corupția și moștenirea Ceaușeștilor*, Humanitas, 2010
- *Partidul Comunist Român, detalament activ al mării armate revoluționare internaționale*, vol.III, Editura Politică, București, 1973
- Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Polirom, Iași

Articole

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

- Copilaș, Emanuel, „O prietenie cu rezerve. Eurocomunismul văzut în Republica Socialistă România”, în *Sfera Politicii*, nr.11 (165), 2011
- Donofrio, Andrea, „El eurocomunismo, ¿producto de la crisis económica y política de los setenta?”, în *Revista de Estudios* nr.163, Madrid, 2014
- Faraldo, José, M., „Entangled Eurocommunism: Santiago Carrillo, the Spanish Communist Party and the Eastern Bloc during Spanish Transition to Democracy, 1968-1982”, în *Contemporary European History*, nr. 26, Cambridge University Press, Cambridge, 2017
- Jean-François Revel, „The Myths of Eurocommunism”, în *Foreign Affairs*, Vol. 56, No. 2, ianuarie 1978
- Moustafine, Mara, *Eurocommunism (I)*, Australian Outlook, Sydney, 1978
- Roman, Valter, „Cu privire la căile de trecere la socialism”, în *Anale de Istorie*, Institutul de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR, nr. 3, 1977
- Stanciu, Cezar, „Nicolae Ceaușescu and the Origins of Eurocommunism” în *Communist and Post-Communist Studies*, vol.48, 2015